



עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

חב הסוכות תשפ"א שנה י"ג ע"א יוני 591

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: היד שנשתלחה במקדשך

ונראה לבאר את דבריו על פי דברי השל"ה הקדוש בפרשת חיי שרה על הפסוק (כ"ד, ב) "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֶבְדוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמְשָׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי". כתב וז"ל: "המושל בכל אשר לו". יש לפרש שזה קאי על אברהם, שאליעזר היה עבד וזקן בית של אברהם המושל בכל אשר לו. והרמז הוא מי שחננו השם יתברך עושר גדול, והוא מקמץ ואין מרבה בצדקות ובנדיבות, בודאי יש קליפות ושטנים בר מינן השוכנים על עושרו, המונעים אותו שלא יוכל למשול בשלו, אבל אברהם אבינו היה נדיב גדול ובעל צדקה ומושל בכל אשר לו".

נמצינו למדים מדברי השל"ה הקדוש דברים נוראים, שאם עשיר מתנהג במידת הקמצנות שלא לתת מכספו צדקה לעניים, הסיבה לכך היא משום שכוחות השטן והסטרא אחרא השתלטו על רכושו, והם מונעים אותו שלא יוכל למשול בכספו ולהשתמש בו לקיים מצות צדקה.

וכן בספר קב הישר (פרק כ"ה) מבא מעשה נורא בענין זה: או י"ל ע"ד משל ששמעתי מן מעשה באדם אחד שהיה לו עושר גדול ואוצרות זהב וכסף בידו ואבנים טובות, והיה האיש הוא קמצן גדול שאין כמוהו בכל העולם. ואף ביום ב' או ביום ה' לא הלך לבית הכנסת שהיה מתיירא ליתן פרוטה לכיס של צדקה, רק חדא מצוה היה לו והיא שעמדה לו להציל אותו מיום הדין דינא רבא, וגם אח"כ נעשה ותרן גדול, כי האיש ההוא היה מוהל, ואם היתה מזדמנת לו מילה למול תינוק אחד אף שהיה מביתו כמה פרסאות היה הולך לשם לקיים מצות מילה ולא היה נוטל שום שכר הן מעשיר הן מעני.

ויהי היום בא אליו משחית אחד בדמות איש ויאמר אליו: אשתי ילדה לי בן זכר והברית מילה יהיה ביום פלוני, על כן אני מבקש מאתך שתבוא אל הברית למול את בני, ותיכף הלך המוהל לביתו ולקח הסכין שמל בו התינוק עמו וישב על העגלה לילך עם האיש המבקש מאתו למול את בנו, כי הוא סבר שזהו איש מבני אדם ולא ידע שהיה אחד מן החיצוניים.

והלכו שניהם יחד בעגלה וכשהגיע אל היער היה המזיק מוליכו אותו בארץ אשר לא עבר בה איש, כי אם ארץ הרים גבעות ומדבר זה שני ימים רצופים. ויהי ביום השלישי, היה

מובא ב"פרי עץ חיים" (שער מקרא קודש פ"ג ד"ה סוד) ביאור מאמר התפילה בתפילת מוסף של שלש רגלים: "ואין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך... מפני היד שנשתלחה במקדשך" וז"ל: 'סוד מה שאנו אומרים בתפילת מוסף, מפני היד שנשתלחה במקדשך, יובן על פי המבואר בזהר הקדוש פרשת תרומה דף קע"ב. סוד חלון אחד, הנקרא חלון זיהרא וכו', ובו צורת יד, והוא כפוף תחת כנפי השכינה, ובעת החורבן שלט על בית המקדש ונחרב עיין שם, וזה שאמר מפני היד שנשתלחה במקדשך".

וביאורו, בזהר הקדוש מובא, כי בשמים יש כוכב שיש בו צורת יד של הקליפה, ובזמן שבית המקדש היה קיים וישראל היו עושים רצונו היתה יד זו כפופה תחת השכינה הקדושה ששרתה בבית המקדש, ועל ידה הכניעו את כל אויביהם. וזה שנאמר (ויחי מ"ט, ח'): "ידך בעורף אויביך". אולם כאשר לא עשו רצונו יתברך הריש גרמו כי אותה יד נשתלחה בבית המקדש והחריבה אותו.

והנה, הגמרא במסכת בבא בתרא (דף יא.) מביאה: מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת, וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו, אבותיך גנזו והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבזם? אמר להם: אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה... אבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו, ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו וכו'.

ופירש רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו בן יהודע: "ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו. רמז בזה על כח הסטרא אחרא המכונה בשם יד, כמו שאומרים במוסף 'מפני היד שנשתלחה במקדשך', שיש כח סטרא אחרא שנקרא בשם יד, כן אני עשיתי צדקה לשם שמים, שלא תוכל הסטרא אחרא לשלוט בה, הן מצד גאווה, הן מצד פניה אחרת."

ומבואר מדבריו, כי כאשר האדם אינו נותן ממונו לצדקה ושומרו עבור עצמו, סימן הוא כי היד שנשתלחה במקדשך שולטת עליו. אולם כאשר מפזר ממונו לצדקה, הרי כי אין היד שנשתלחה במקדשך שולטת בו.

מוליכו אותו לביתו והיה שם כמו כפר קטן ערך עשרים בתים, אבל הבתים היו יפים מאוד וכשבא לביתו ראה המוהל שהאיש בעל הבית הוא עשיר גדול וכל טוב היה בביתו, בשר ודגים גדולים. ולקח הבעל הבית הסוס שלו ונתן ליד עבדו ליתן מספוא כפי דרך כל הארץ ולא הרגיש המוהל שהבעל הברית הזה הוא שד ומזיק.

ויהי כאשר פנה הבעל הבית לעסקיו הלך המוהל לחדר אשר היולדת שמה, ויהי כראות היולדת את המוהל שמחה שמחה גדולה ותקרא לו לשלום ומדברת אליו: בא אלי אדוני ואני מגלה אותך סוד גדול. ואמרה: דע, שבעלי הוא שד ומשחית ואני באה מזרע אנשים. כשהייתי קטנה לקחו אותי השדים ואני כאשר אבדתי אבדתי אצלם, כאשר שכל מעשיהם הוא הבל וריק ומעשה תעתועים. והנה אני מזהירה אותך למול את בני הנולד לי מהם, ועוד אני מזהירה אותך להציל את נפשך שתהיה נזהר לבלתי לאכול שום מאכל, ולשתות שום משקה, ולא ליקח שום מתנה לא מבעלי ולא משום אחד מהם.

ויהי כאשר שמע המוהל הדבר הזה חרד לבו ונתיירא מאד, ויהי לעת ערב באו הרבה אנשים נשים מכפרים בסוסים ובעגלות בדמיון אנשים והיו כולן מזיקים ומשחיתים, והגיע זמן הסעודה והפצירו באיש המוהל ליטול את ידיו ולישב עמהם לסעודת מצוה, וימאן המוהל לאכול ולשתות כי אמר עיף אנכי מן הדרך, ולא אכל ושתה בלילה ההוא שקורין 'וואך נאכט'.

ויהי ממחרת וילכו אל בית הכנסת ויתפללו שמה, והוכרח המוהל להתפלל ולשיר בקול 'וכרות עמו הברית' כדרך המוהלים, ואחר התפילה היו מביאין את התינוק ומל את התינוק כמנהג כל בית ישראל. ואחר כך היה מבקש הסנדק כל הקהל כמנהג המדינה על יין שרף ומיני מתיקה שקורין לעקוכין והוכרח המוהל לילך אל הסנדק ולא אכל ולא שתה שמה באמרו שיש לו תענית חלום, ואחר חצי היום אמר הבעל הבית: כאשר שהמוהל הטריח את עצמו לילך יותר מ"ב פרסאות למצות מילה, לכן בשבילו יהיה הסעודה בלילה אחר תעניתו.

וכל כוונות הבעל הבית היה כדי שיהנה המוהל מפתו ומפרנסתו ואז יהיה לו שליטה עליו, ולא ידע מאומה שאשתו גילתה שהוא היה שד ומשחית.

ויהי לעת ערב, היה סעודת ברית מילה ואעפ"כ לא אכל ושתה המוהל אתם ואמר שראשו ואיבריו כבדים עליו. והמה אכלו ושתו כל מעדני עולם, ויהי כטוב לבם ביין אמר הבעל הבית למוהל: קום והלך עמדי לחדר אחד, אז נתיירא המוהל ואמר בדעתו שהגיע זמן קצו למות. והלך עמו לחדר אחד והראה לו בעל הבית כלים מכלים שונים, כלי כסף ואחר כך היו מוליכו אותו לחדר שני והראה כלי זהב, ואמר לו טול כלי אחד לזיכרון.

אמר לו המוהל: יש לי כלים של זהב ושל כסף ויש לי כל טוב שבעולם כלים טובים ומרגליות טבעות ואצעדים וענקים.

אמר לו בעל הבית: טול טבעת אחד או כלי חפץ שיקר הוא בעיניך.

ועל כולם לא רצה המוהל ליקח והשיב שיש לו ג"כ אבנים טובות ומרגליות לרוב.

אח"כ היה מוליכו אותו לחדר אחד שהיה מפתחות הרבה, סביב החדר היה תולין המפתחות במסמורת הרבה מאוד. ויתמה האיש המוהל על הדבר הזה, וראה בעיניו כמדומה לו שיש קישור מפתחות ביחד כמו שיש לו בביתו לכל החדרים לכל הארגז שלו.

ושאל הבעל הבית את המוהל ואמר לו: 'אדוני הראיתך כל כך כלי כסף וזהב וכל כך אוצרות אבנים טובות ולא היית מתמיה עליהם, ועל אוצר זה אתה מתמיה שהוא רק ברזל שהן המפתחות שהיו כולם של ברזל?'

והשיב לו המוהל: 'אני מתמיה על קישור זה של מפתחות שהן דומין כולם לבתים ואוצרות וחדרים שלי כאשר יש לי בבית. והם תולין פה במסמר זה'.

ויאמר אליו בעל הבית: באשר שגמלת חסד עמדי והלכת עמי ערך י"ב פרסאות למול את בני. וראיתי שה' הוא אתך שלא אכלת ולא שתית ולא לקחת מאומה מרשותי לכן אני אגלה אותך, שאני הוא ראש הממונה של השדים שהן ממונים על קצת אנשים שהמה בטבעם קמצנים אזי הוא מסור בידינו כל המפתחות שלהן כדי שלא יהא בהן כח ורשות לעשות בהן איזה צדקה וגמילות חסד, ואף לעצמם אין רשות בידם להתענג לקנות איזה מאכל טוב או מיני מגדים. ובאשר שאתה גמלתני חסד גדול קח הקישור של המפתחות הללו ואל תירא חי ה' שלא יארע לך שום רעה.

ויקח המוהל הקישור של מפתחות והלך בשמחה לביתו. ובבואו לביתו נהפך לבבו ונעשה לאיש אחר, ותיכף בנה בנין של אבנים ב"ה גדולה מפוארה מאוד, ועשה צדקה ופרנס את העניים, והיה מלביש הערומים, והפליא לעשות עד יום מותו ונפטר בשם טוב.

הרי לנו, כי יש אנשים עשירים אשר הנשלטים על ידי שדים הגורמים להם להיות קמצנים. ולפי דברי רבינו יוסף חיים היא הי"ד שנשתלחה במקדשך' והיא שולטת עליו לבל יוכל להשתמש בכספו. אולם על ידי נתינת צדקה אין היד שולטת בו ומסיר שליטת השדים מעליו.

לפני יותר מ-200 שנה, בעיירה קטנה באירופה, קהילה יהודית קטנה התכוננה לחתונתם של זוג יתום חסר אמצעים, ששידך בעל התניא.

בבוקר יום החתונה, בעוד כל הקהילה נמצאת בעיצומן של ההכנות לקראת המאורע המרגש, קיבל מפקד המשטרה החדש בעיירה פקודה מהממונים עליו. היה עליו לגייס יהודי אחד לצבא הצאר.

המפקד, שידע על החתונה המתוכננת בערב, החליט בכוונה לגייס דווקא את החתן המיועד.

לחתן לא הייתה ברירה, והוא נאלץ ללכת עם המפקד לתחנת המשטרה ושם להמתין לגיוסו הקרב.

לשמע הדברים פנו נציגי הקהילה למפקד המשטרה והציעו לשלם כסף בתמורה לשחרור החתן, אך המפקד לא הסכים וגירש אותם מעליו.

זמן מה לאחר מכן הגיע לעיירה בעל התניא אשר בא להשתתף בחגיגות החתונה.

כששמע בעל התניא על מה שקרה לחתן, החליט לפנות בעצמו למפקד המשטרה, יחד עם רב העיירה.

בעל התניא פנה למפקד והסביר לו כי כיוון שהבחור עומד להתחתן היום, הוא בכל מקרה לא יהיה חייל טוב, ולכן כדאי למפקד לקבל את הכסף שאספה הקהילה ובאמצעותו לשכור חייל טוב ומקצועי יותר.

פסק כי על החתן לקחת את הכסף, שהוא בבחינת 'מתנת חתונה מיוחדת' מבעל התניא, רבי שניאור זלמן מלאדי ז"ע.

ולפי דרכינו יבואר, כי אותו עשיר נשלט על ידי השדים ומזה באה קמצנותו. אולם כאשר בעל התניא לקח ממנו פרוטה אחת של נחושת, הרי בזה שיחרר אותו משליטתם ויכול היה לפזר ולתת סכום גדול.

בזה נבין, מובא בשער הכוונות (דרוש תפילת השחר דרוש א דף יח טור ג), כי רבינו האריז"ל נהג לתת שלש פרוטות לגבאי צדקה בתפלת שחרית כשאמר בפסקא "ויברך דוד": "ואתה מושל בכל".

ומובא בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ ז"ע, כפי שהביאו תלמידיו בשמו ב"מדרש פנחס" אות ל"ב וב"נופת צופים" אות צ"ד, שאמר על מנהג האריז"ל הנ"ל: "אם היו כל ישראל יודעים כמה הוא גדול נתינת צדקה של 'ואתה מושל בכל', והיו כולם נותנים זאת הצדקה, היה בא המשיח".

ולפי דרכינו יש לומר, כי בכוחן של אותן פרוטות מעטות לגרום ל"ואתה מושל בכל" ולאותה "יד שנשתלחה במקדשך" לבל תשלוט עוד.

והנה כתב בספה"ק דגל מחנה אפרים (פרשת בשלח) על הפסוק (בשלח י"ד, ח) "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רָמָה". וז"ל: או יאמר בריש גלי. על דרך דאיתא בזה"ק 'בספרא דא יפקון מן גלותא' ועיין שם שמבואר עוד יותר כשיתגלה הספר הזוהר בדא יפקון מן גלותא, וזהו שמרומז בפסוק "ובני ישראל יוצאים" היינו מן הגלות כנ"ל, "ביד רמה" ותרגומו בריש גלי בר"ש ראשי תיבות ר'בי ש'מעון ב'ר י'וחאי. "גלי" - כשיתגלה ספרו הקדוש ספר הזוהר, אז בדא יפקון מן גלותא והבן. עכ"ל.

והיינו, לספר הזוהר הקדוש יש את הסגולה של "יד רמה", להכניע את 'היד שנשתלחה במקדשך'.

ומטעם זה כתב בספר אמרי פנחס (שער ה - עניני לימוד התורה, נגלה ונסתר אות ס"ג) על הרה"ק רבי פנחס מקוריץ ז"ע: אמר הרב לאדם אחד, שיאמר זוהר בכל יום ויהיה לו פרנסה. ע"כ.

כי סגולת הזוהר הקדוש להכניע את היד הגורמת לשליטת השדים להביאו לידי קמצנות על ממונו. ומחמת שנעשה פזרן בממונו, אף זוכה לשפע פרנסה טובה.

המפקד, שבדיוק בלילה הקודם הפסיד כסף רב בהימורים, החליט הפעם לענות בחיוב להצעה, אך דרש סכום עצום בתמורה לשחרור החתן - אלף רובל!

כששמע בעל התניא את הסכום הנקוב, לא התרגש, והודיע למפקד כי הוא ידאג לכך שכל הסכום יהיה אצלו עד לפני שקיעת השמש.

'איך נשיג סכום כזה גדול תוך שעות מעטות?' תהה רב העירייה. בעל התניא השיב כי 'בעזרת ה', שהוא אבי היתומים, נעשה ונצליח'.

מיד התגיסה כל הקהילה לאיסוף תרומות, אך הסכום לא הספיק כלל - הקהילה הצליחה לאסוף פחות ממאה רובל.

בבית הרב, שם נאספו הכספים, תיעדו ברשימה מי תרם וכמה.

בעל התניא עיין ברשימה, ושם לב ששמו של הגביר המפורסם ביותר בעיירה לא נמצא בה.

'מדוע הגביר לא מופיע ברשימת התורמים?' שאל בעל התניא. תושבי העיירה ענו כי הגביר לא מוכן לתת צדקה בכלל, חוץ מפרוטת נחושת אחת קטנה. אף אחד לא מוכן לקבל את הפורטה העלובה, וכך היא תמיד נשארת אצל הגביר.

בעל התניא לא זלזל גם בפרוטה פשוטה אחת, והחליט להגיע לגביר בעצמו יחד עם הרב, ולבקש ממנו אישית לתרום למען שחרור החתן.

הגביר הכניס את הרב ובעל התניא לביתו בסבר פנים יפות, הקשיב לבקשת התרומה, ובסיומה קם והביא לבעל התניא פרוטת נחושת ואמר 'זו תרומתי'.

בעל התניא לקח את הפרוטה, הודה מכל הלב לגביר על תרומתו, והתקדם לכיוון הדלת.

'עצור בבקשה הרב!' אמר הגביר 'אני חושב שלא הבאתי לכם מספיק כסף', והושיט לבעל התניא רובל שלם.

בעל התניא הודה לו בנעימות על תרומתו, והתכוון ללכת. אך שוב פעם הגביר עצר אותו, והביא לו עוד קצת רובלים. כך מספר פעמים, עד שלפתע פרץ הגביר בבכי, וסיפר 'פעם, כשהייתי צעיר ולא עשיר כלל, הגיע אלי הביתה עני שביקש תרומה. לא היה לי מה לתת לו, למעט פרוטת נחושת אחת שמצאתי בבית. הבאתי לעני את הפרוטה, אך הוא סירב לקבל אותה ופשוט זרק אותה על הפנים שלי. כל כך נפגעת מוכך, שנשבעת באותו הרגע, שאתן את הפרוטה למי שביקש ממני נדבה, לא משנה לאיזו מטרה, העיקר שישכים לקבל אותה ויגיד 'תודה'. מאז עברו שנים רבות, ואנשים רבים לא הסכימו לקבל רק פרוטה פשוטה אחת, כך שהפרוטה נשארה אצלי. הרב, אתה הראשון שקיבלת את הפרוטה בהערכה ובהכרת תודה, ובזכותך אני נפטרתי מהשבועה. הנה כל סכום הכסף לשחרור החתן - אלף רובל'.

אתם כבר יכולים לנחש איך הגיב בעל התניא... וכך, החתן שוחרר, והחתונה נערכה בשמחה ובהתרגשות רבה.

למחרת בבוקר, הלך החתן לטבול בנהר. לפתע, שם לב לתיק עור. כשפתח אותו, גילה בפנים אלף רובל! מסתבר כי בליל החתונה נפל מפקד המשטרה מסוסו, ומת. החתן הוא זה שמצא את התיק של המפקד, ובו כל הכסף ששולם עבור שחרורו. מיד פנה החתן לרב, ושאל אותו מה עליו לעשות עם הכסף? הרב